

ĐẤT NƯỚC VÀ CON NGƯỜI AFGHANISTAN TRONG TIỂU THUYẾT CỦA KHALED HOSSEINI

Phan Đình Khánh Linh

Khoa Ngữ văn, Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế

Email: pdklinh1991@gmail.com

Ngày nhận bài: 29/6/2018; ngày hoàn thành phản biện: 02/8/2018; ngày duyệt đăng: 10/12/2018

TÓM TẮT

Afghanistan là một quốc gia luôn chìm đắm trong nội chiến, khủng bố và những cuộc giao tranh quyền lực; nơi người dân triền miên sống trong đói nghèo, loạn lạc; nơi những người phụ nữ giấu mình và những nỗi khổ đau sau tấm burqa, và nơi những hủ tục, những luật lệ hà khắc tựa như những bức tường thành vững chắc ăn sâu bén rễ vào đời sống người dân đến độ không thể phá bỏ. Nhưng trong các tiểu thuyết của Khaled Hosseini, ta còn thấy một Afghanistan rất khác, một Afghanistan chưa từng được khám phá và chạm đến: đau thương, chết chóc nhưng vẫn đẹp đẽ và ngập tràn hi vọng, luôn tỏa ra những tia nắng ấm áp của ngàn mặt trời.

Từ khóa: Afghanistan, chiến tranh, Hồi giáo, hy vọng, Khaled Hosseini.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Afghanistan được mệnh danh là “Đất nước của những góa phụ”. Quốc gia này đã phải chịu một cuộc nội chiến kéo dài từ năm 1978 với sự can thiệp từ nước ngoài. Tiêu biểu là cuộc chiến tranh giữa Liên Xô và chính quyền nhà nước Afghanistan, sự xuất hiện của Nhà nước Hồi giáo cực đoan Taliban, cuộc xung đột năm 2001 với Hoa Kỳ và sự sụp đổ của chính phủ Taliban cầm quyền. Thế nhưng Afghanistan - trong sâu thẳm nỗi loạn, chiến tranh, chết chóc lại có những giá trị văn hóa khiến cả thế giới phải nể phục. Đây là thông điệp mà nhà văn tài hoa Khaled Hosseini muốn gửi gắm đến bạn đọc khắp nơi trên thế giới.

Khaled Hosseini sinh ra ở Kabul năm 1965, nhưng vì chiến tranh nên gia đình ông phải chuyển đến Pháp rồi định cư ở Mỹ. Chính những biến cố trong quãng đời tuổi thơ đã khiến ông có cách nhìn nhận sâu sắc về Afghanistan – đất nước nơi ông sinh ra, để rồi trong 3 tiểu thuyết của mình, ông đã có cái nhìn rất khác về Afghanistan, khác hơn những điều mà ta từng biết về đất nước này. Có lẽ, với độc giả Việt Nam nói

riêng và độc giả trên toàn thế giới nói chung, các tác phẩm của Khaled Hosseini là những cuốn tiểu thuyết đầu tiên giúp ta có cái nhìn toàn diện, chân thực và xúc động nhất về vẻ đẹp cũng như nỗi đau của đất nước và con người Afghanistan. Chiến tranh, loạn lạc, những thành phố đổ nát, những công trình văn hoá bị tàn phá, những người phụ nữ trùm đầu than khóc và những kẻ cực đoan với nhiều đạo luật hà khắc... dường như là tất cả những gì người ta được biết về Afghanistan qua các phương tiện thông tin đại chúng. Thế nhưng, qua các tác phẩm của mình, Khaled Hosseini đã đưa người đọc đến với một vùng đất hoàn toàn khác, một Afghanistan đã từng thanh bình và phồn thịnh, một Afghanistan của truyền thống văn hoá lâu đời, một Afghanistan thuộc về những con người cao thượng và kiêu hãnh, một Afghanistan từng tồn tại và đã bị huỷ diệt. Với ba cuốn tiểu thuyết được xuất bản trong vòng 10 năm, đây như là món quà tặng xúc động và đầy ý nghĩa mà nhà văn Khaled Hosseini gửi lại cho quê hương mình, nơi cuộc sống yên bình vẫn chưa trở lại.

2. NỘI DUNG

2.1. Afghanistan - Lịch sử một dân tộc

Qua những tiểu thuyết của mình, Khaled Hosseini đã phục dựng lại lịch sử của dân tộc Afghanistan đầy biến động. Đó là lịch sử buồn của một đất nước phải chịu quá nhiều đau thương, đói nghèo và chiến tranh - những cuộc chiến tranh chống lại các thế lực nước ngoài, xen lẫn với nội chiến “nồi da nấu thịt” nhằm tranh giành quyền lực.

Trong quá khứ, người dân đất nước này cũng từng được sống trong hòa bình. Họ có bản sắc văn hóa riêng, có một bề sâu văn hóa đáng tự hào, nhưng lại bị quên lãng bởi chiến tranh và chết chóc.

Afghanistan là đất nước có hơn 90% dân số theo Đạo Hồi. Họ có những ngày lễ mang đậm tính chất văn hóa Hồi giáo: tháng ăn chay Ramandan, ngày lễ Edid – al – Adha kéo dài ba ngày - ngày tôn xưng nhà tiên tri Ibrahim suýt nữa đã hi sinh con trai mình cho thượng đế. Họ giết cừu để hiến tế, chia thịt cừu thành 3 phần: một cho gia đình, một cho bạn hữu và phần còn lại cho người nghèo. Trong đó, đặc biệt nhất là phong tục đua diều của người Afghanistan. Trong ngày đua diều, cả Kabul dường như sôi sục, nóng lên vì những tiếng cười, lời chào, lời cổ vũ, động viên nhau. Người dân dừng mọi công việc và thả hồn theo những cánh diều, ở cuộc thi này không cần có luật lệ nào tồn tại “Người Kabul yêu quý phong tục nhưng ghét góm các luật lệ. Và với việc đua diều cũng thế. Luật lệ thật đơn giản. Không luật lệ nào. Thả diều của bạn lên. Cắt hạ đối thủ. Chúc bạn may mắn” [2, tr. 72]. Đây là một truyền thống đẹp, thể hiện một lối sống phóng túng và tự do. Họ đơn thuần chỉ nghĩ đây là một cuộc chơi, đưa cánh diều lên để nỗi buồn bay đi và đưa niềm vui, khát vọng vút cao.

Afghanistan còn là đất nước của những con người dũng cảm, cao thượng và hiếu khách. Đó là một Baba độ lượng, hào hiệp; là một Farid thẳng thắn, bộc trực; là Wahid hiếu khách và ông già Zaman đầy lòng nhân ái,... Tất cả những con người ấy đã tạo cho chúng ta một ấn tượng sâu sắc về một đất nước phồn hoa, thanh bình, giàu truyền thống với những con người hào hoa, hiếu khách.

Cuộc sống hòa bình ở Afghanistan bắt đầu chấm dứt khi có sự can thiệp của Liên Xô vào Afghanistan, nó làm xáo trộn những giá trị truyền thống của đất nước. Dưới sự hậu thuẫn của Liên Xô, chính quyền xã hội chủ nghĩa được lập ra. Người dân Afghanistan phải chạy trốn khỏi đất nước mình vì “Không thể còn tin ai ở Kabul nữa – chỉ cần được dúi cho ít tiền hoặc lo bị hại, là người ta sẽ tố cáo nhau, hàng xóm tố hàng xóm, con cái tố cha mẹ, em tố anh, đầy tớ tố chủ nhà, bạn bè tố nhau” [2, tr. 145]. Xã hội trở nên ngột ngạt, tù túng, con người không còn giữ trong mình nét hào hoa, hiếu khách như trong giá trị truyền thống của họ nữa khi mà ngày nào cũng nghe “tiếng gầm rú điếc đặc của MiG” [2, tr. 147]. Điều này gây ra sự phẫn nộ, bức xúc trong lòng người dân nên đã dẫn đến cuộc chiến chống lại quân Xô viết và chính quyền cộng sản hay còn gọi là cuộc “thánh chiến”. Năm 1989, Liên Xô rút quân về nước. Tháng 4 năm 1992, chính quyền cộng sản bị lật đổ “sau hơn một thập niên phải hi sinh mọi thứ, rời bỏ gia đình để lên sống trên những vùng núi cao, chiến đấu cho độc lập và chủ quyền Afghanistan, những chiến binh Hồi giáo đang trở lại Kabul trong thân hình rã rời vì chiến trận” [3, tr. 181-182]. Người dân reo hò, ăn mừng vì cuộc chiến tranh vĩ đại đã kết thúc thắng lợi, tưởng chừng như hòa bình lại một lần nữa lập lại ở Afghanistan, nhưng không hóa ra đây là sự mở màn cho hàng loạt chuỗi ngày chiến tranh, hủy diệt, chết chóc. Những phe cánh tranh nhau đòi quyền lực, những lời xúc phạm, buộc tội không chút e dè “cả thành phố nín thở. Trên núi, những băng đạn cũng được nạp vào các khẩu AK” [3, tr. 195]. Và những quả rocket vãi như mưa xuống Kabul “Tai chúng ta trở nên quen với tiếng rít của những quả đạn pháo, với những tiếng nổ đùng của súng máy, mắt quen nhìn người ta đào bới xác người ở những đồng gạch vụn. Kabul những ngày đó... gần như một chốn địa ngục trần gian” [2, tr. 266-267]. Năm 1996, Taliban tràn vào chấm dứt cuộc xung đột, thiết lập nhà nước Hồi giáo cực đoan, đây thật sự là một thảm họa của Afghanistan “Luôn luôn bắn giết. Ở Kabul, sợ hãi ở khắp nơi, trên đường phố, trong sân vận động, ngoài chợ... Những kẻ man rợ cai trị lớp watan của chúng ta không quan tâm đến đạo lý làm người” [2, tr. 271]. Chúng có quyền giết người một cách bừa bãi, đưa ra những đạo luật khắc nghiệt đối với mọi người dân, những sân vận động trở thành nơi hành quyết, chúng lấy danh nghĩa nhân danh Hồi giáo để có quyền ném đá vào những cặp ngoại tình, tàn sát người Hazara,... Cả đất nước chìm sâu trong bóng đêm của chiến tranh, chết chóc, hủy diệt.

2.2. Afghanistan – một xã hội phụ quyền

Xã hội Afghanistan trước hết là xã hội phụ quyền, ở đó người đàn ông giữ vai trò thống trị.

Hôn nhân trong xã hội Hồi giáo của Afghanistan trong nhiều thời kỳ lịch sử được hiểu là người đàn ông mua vợ cho mình (dưới hình thức tiền chuộc). Người phụ nữ được mua về làm vợ chỉ có địa vị phụ thuộc và chức năng sinh con để bù lại giá trị mà chồng họ đã bỏ ra. Trên tinh thần đó có thể hiểu là, người chồng đã mua khả năng sinh đẻ của người vợ và có toàn quyền đối với họ. Như vậy, phụ nữ bị coi là một thứ công cụ để đẻ con và để thỏa mãn dục tính của người đàn ông. Nhân vật Rasheed trong *Ngàn mặt trời rực rỡ* là một minh chứng rõ ràng nhất. Ông ta đã thể hiện rõ quyền uy tuyệt đối đối với “món hàng” mà mình đã mua về: lúc đầu ông ta nhân nhượng chờ Mariam chấp nhận mình, nhưng chỉ một tuần sau hắn ta đã tỏ thái độ khi cô không chịu thực hiện nghĩa vụ làm vợ của mình. Hắn ta bắt đầu bộc lộ là một tên cực đoan, chỉ muốn thỏa mãn dục vọng của mình mà không nghĩ đến cảm xúc, tình cảm của Mariam. Sau đó Rasheed lại yêu cầu người vợ của mình phải mặc bộ đồ trùm kín người và có mạng che mặt vì cho rằng khuôn mặt của người vợ chỉ để cho người chồng của họ nhìn, phê phán những người phụ nữ đến tiệm giày ông ta mà không trùm khăn bịt mặt, xem đó là những người không có danh dự. Nhưng thật ra đó chỉ là những tư tưởng cổ hủ, cực đoan, ích kỉ của ông ta mà thôi. Ông cưới Mariam về chỉ với mục đích xem cô như cái “máy đẻ” để sinh con trai cho ông, khi không thực hiện được ông đối xử với Mariam rất tàn nhẫn, đánh đập cô và đỉnh điểm là việc nhét vào mồm Mariam một đồng sỏi bắt cô nhai “Hai bàn tay bạo liệt của ông ta siết chặt hàm cô. Ông ta thô bạo chọc hai ngón tay vào miệng cô và cậy cho nó mở ra, sau đó nhét những viên sỏi cứng, lạnh ngắt vào trong. Mariam vùng vẫy phản kháng, bụm miệng lại, nhưng ông ta vẫn ấn những viên sỏi vào, cái môi trên của ông ta cong lên khinh bỉ” [3, tr. 121]. Với một loạt động từ mạnh, Khaled Hosseini đã lột tả bản chất bạo lực, thú tính của Rasheed, hắn ta có thể nhẫn tâm nhét những viên sỏi bắt vợ mình nhai chúng. Hành động đó thật sự là một sự bạo hành không thể tưởng tượng nổi thế mà ở xã hội Afghanistan, người đàn ông lại có thể làm những hành động đó với người vợ của mình.

Mục đích của Rasheed lấy vợ chỉ là để đẻ con và thỏa mãn dục tính của mình, Mariam không làm được điều đó, hắn chuyển sang một hi vọng mới là Laila – một cô gái mà ông cứu được. Ông ta tin rằng Laila sẽ sinh được con trai cho ông ta. Nhưng khi đứa bé sinh ra là con gái, Raseed đã thay đổi thái độ nhanh chóng y như khi Mariam sảy thai, ông ta căm ghét với Laila, ông ta nguyên rủa đứa bé “Đôi khi, tôi thèm, đôi khi tôi muốn tống cái thứ đấy vào một cái hộp và thả trôi nó trên sông Kabul. Giống như đứa trẻ Moses” [3, tr. 262]. Ý nhất quyết không để đứa bé vào trong tầm quan tâm của mình và coi như việc sinh ra một đứa con gái là tội lỗi còn lớn hơn cả việc chẳng thể sinh con. Dù biết Laila mới sinh con ông ta vẫn bạo hành, đánh đập, ngăn cấm không cho Laila được ngủ với con mình, bắt cô phải thực hiện nghĩa vụ làm vợ với mục đích cuối cùng là sinh ra cho được đứa con trai. Người đàn ông này không còn tính người nữa,

ông ta bất chấp tình người, tình vợ chồng chỉ để thỏa mãn dục vọng của riêng bản thân mình.

Xã hội Afghanistan vẫn tồn tại những vấn đề ngàn đời chưa thể nào xóa bỏ, đó là sự kì thị chủng tộc và tôn giáo, điều này đã ăn sâu vào suy nghĩ của nhiều người. Nhân vật Baba trong *Người đưa diều*, là một ông chủ giàu có, quyền lực. Ông mang đầy đủ những phẩm chất tốt đẹp của một người Afghanistan: độ lượng, hào hiệp, trọng danh dự và luôn kiêu hãnh về quê hương mình. Ông luôn sẵn sàng giúp đỡ mọi người mà không chút hàm ơn, xây dựng trại trẻ mồ côi để giúp đỡ những đứa trẻ bất hạnh. Nhưng không phải vì như thế mà tư tưởng phân biệt chủng tộc không hằn sâu trong tâm trí ông. Baba yêu quý ông Ali, người cùng uống chung một bầu sữa mẹ, cùng lớn lên bên nhau, nhưng trong những câu chuyện mà Baba kể “không có câu chuyện nào ông kể mà trong đó Baba lại xem Ali như người bạn của mình” [2, tr. 39] hơn nữa Baba lại cướp vợ của ông Ali khiến cho Ali vừa mang bi kịch thân phận tôi hầu, vừa mang bi kịch của người chồng bị bỏ rơi và người cha trên danh nghĩa, để rồi người đàn ông đó luôn xuất hiện một cách lặng lẽ và khép mình trong tấn bi kịch cuộc đời. Hay Amir, vẫn thấp thoáng trong đầu những ý nghĩ về Hassan “Nó không phải là bạn tau! Nó là đầy tớ của tau” [2, tr. 59]. Amir cũng đã thú nhận, dù gắn bó với Hassan từ những ngày thơ bé, Hassan đã bảo vệ cậu bé qua bao nhiêu việc thì cậu vẫn không thể xem Hassan là một người bạn. Có lẽ thật tâm cả Baba và Amir cũng không muốn như thế, nhưng sự phân biệt chủng tộc, giai cấp đã ăn sâu vào tiềm thức của họ, khiến họ không thể thay đổi những định kiến đó được.

Qua nhân vật Rasheed và Baba, Khaled Hosseini đã xây dựng nên hình tượng của người đàn ông Afghanistan: dù họ cổ hủ, gia trưởng, ích kỉ hay hào hoa, nghĩa hiệp thì họ vẫn luôn cho mình có quyền uy trong mọi việc, có thể điều khiển được cuộc sống của mọi người. Những người này được xem như là tác nhân trực tiếp gây ra bi kịch cho những người khác, đặc biệt khiến cho số phận của những người phụ nữ càng trở nên đau khổ, tang thương trong một xã hội Hồi giáo vốn đã quá nhiều khắc nghiệt đối với phụ nữ.

Theo kinh Coran, phụ nữ luôn có địa vị thấp hơn và phụ thuộc vào nam giới “Đàn ông có quyền đối với đàn bà vì Chúa đã sinh ra đàn ông cao quý hơn đàn bà và vì đàn ông phải bỏ tài sản của mình ra để nuôi họ. Đàn bà tốt phải biết vâng lời đàn ông vì đàn ông săn sóc cả phần tinh thần của đàn bà. Đối với những phụ nữ không biết vâng lời, đàn ông có quyền ruồng bỏ, không cho nằm chung giường và có quyền đánh đập”, hay người vợ là “cánh đồng của người chồng nên người chồng có quyền đi và gieo hạt trên cánh đồng của mình”. Như vậy, người phụ nữ chỉ được coi là một thứ công cụ để đẻ con và thỏa mãn dục tính của đàn ông. Những người phụ nữ trong tiểu thuyết của Khaled Hosseini đã phải hứng chịu mọi bi kịch vì những quan niệm khắc nghiệt đó.

Mariam là một *harami* – đứa con hoang không được thừa nhận của một thương nhân giàu có và quyền lực với một người đàn bà thấp kém, từng là người hầu trong gia đình. Cô sống với mẹ ở kolba, một túp lều lụp xụp, cách xa thành phố. Cô tin tưởng, tôn sùng bố mình để rồi phải tận mắt chứng kiến cái chết của mẹ, bị bố gả bán; những ám ảnh, chấn thương tâm lý đó ở tuổi thơ đã đeo bám Mariam trong quãng đời còn lại. Cô luôn thấy mình là nguyên nhân của mọi lỗi lầm, khi đi lấy chồng bị dẫn vật, hành hạ, đánh đập tàn nhẫn chỉ vì không thể sinh con, chấp nhận bị người chồng mình bạo hành với nhiều hình thức ghê tởm nhất; bị đè nén đến cùng cực đến mức buộc phải giết người chồng chung để cứu người phụ nữ cùng cảnh ngộ, cũng là cứu chính mình và cuối cùng bị xử bắn.

Laila lại trái ngược hoàn toàn với Mariam, cô sinh ra trong một gia đình êm ấm nơi có người cha từng là giáo viên và yêu thương cô vô điều kiện, hai anh trai đã vui mừng biết mấy về sự ra đời của cô em gái nhỏ và người mẹ dịu dàng. Laila được đi học, thậm chí cha cô còn mong muốn cô sẽ học lên cao, lên cao nữa bởi ông là một người mang những tư tưởng hết sức tân tiến về sự bình đẳng và ông rất yêu thương cô con gái của mình. Laila còn được sống ở một nơi mà ở đó, việc những người phụ nữ học hết đại học và giữ các chức vụ cao trong chính phủ hay làm các nghề cao quý trong xã hội là một việc bình thường, do đó Laila hiểu rõ những giá trị mà mình theo đuổi và tin tưởng. Cô còn có một tình yêu đẹp với người bạn thuở thơ ấu của mình là Tariq. Những tưởng cô sẽ có một cuộc sống tươi đẹp và êm đềm nhưng những biến cố trong nước đã khiến cô trở thành vợ hai của Rasheed – một người đàn ông thô lỗ, tàn bạo để hợp thức hóa cho đứa con trong bụng của mình, để rồi sau đó phải chịu những trận đòn roi, những bạo hành mà người chồng của mình gây ra.

Số phận của hai người phụ nữ cách nhau gần 20 tuổi được kể đan xen trong truyện như hình ảnh của người phụ nữ đất nước này. Ban đầu, giữa hai người phụ nữ cũng chỉ là khối im lặng đông đặc, thờ ơ. Nhưng sau đó, tìm thấy ở nhau một sự đồng cảm lớn lao khi cùng chịu đựng sự hành hạ tàn bạo của chồng. Hai người phụ nữ, một già, một trẻ lặng lẽ sưởi ấm tâm hồn nhau. Đối với Mariam, những tình cảm của Laila dường như là tình thương nhỏ bé hiếm hoi cuộc đời này dành cho cô. Hai người phụ nữ, chung số phận đau thương, bị đè nén cùng cực đến mức Mariam buộc phải giết người chồng chung để cứu người phụ nữ cùng cảnh ngộ, cũng là cứu chính mình. Mariam bị xử bắn. Bước ngoặt đó đem đến kết cục khác nhau cho số phận của hai người phụ nữ, nhưng dù sao họ cũng đã tìm thấy hạnh phúc và sự thanh thản theo cách của riêng mình. Khaled Hosseini đã rất tài hoa khi kể câu chuyện đời của hai nhân vật chính đan xen vào nhau. Số phận của họ đã hòa quyện vào nhau, đồng thời cũng soi rọi vào số phận chung của hàng ngàn người phụ nữ khác để ta nhận ra rằng trong một đất nước như Afghanistan những người phụ nữ đó, có thể có xuất thân khác nhau nghèo hèn hay cao quý, không được học hành hay có học thức, nhưng khi sống trong một xã hội đầy biến động và hà khắc thì cuộc đời họ đều là bị kịch, đều là tang

thương. Người phụ nữ trong xã hội Afghanistan luôn phải chịu tất cả mọi bất công “Giống như chiếc kim la bàn luôn chỉ về hướng Bắc, ngón tay buộc tội của người đàn ông luôn trỏ vào người phụ nữ” [3, tr. 16]. Hình như mọi tội lỗi, mọi sai lầm đều do người phụ nữ, ngay chính bản thân họ sinh ra là một người phụ nữ cũng đã là một cái tội.

2.3. Afghanistan – tình yêu và hi vọng

The Oprah Magazine đã nhận định về tiểu thuyết của Khaled Hosseini “Tình yêu có thể không phải là thứ được nghĩ tới đầu tiên khi nhắc đến mảnh đất Afghanistan bị chiến tranh tàn phá. Nhưng đó chính là thứ tình cảm đã lan tỏa trên các trang sách, ẩn sâu, mạnh mẽ, tuyệt đẹp, âm ỉ và rất bền bỉ”. Đằng sau những sự khổ đau, bi kịch đó, vẫn có le lói ánh sáng của niềm tin và hi vọng.

Trong đất nước khốc liệt chiến tranh, hà khắc với những luật lệ như Afghanistan, ta vẫn thấy một tình yêu trong sáng, đẹp đẽ như tình yêu của Laila và Tariq. Trong suốt quãng đời tuổi thơ của Laila luôn có sự xuất hiện của Tariq, cậu bạn một chân đây dững cảm, luôn sẵn sàng đứng ra bảo vệ cô. Tariq là chỗ dựa tinh thần lớn của Laila. Khi dần dần lớn lên, Laila nhận ra tình cảm của mình dành cho cậu bạn từ thừa nhỏ chẳng đơn thuần còn là một người bạn, một người anh trai nữa. Laila và Tariq yêu nhau, một điều mà chẳng ai thấy ngạc nhiên, bởi tất cả mọi người trong vùng đều biết rằng một ngày nào đó hai đứa sẽ lấy nhau thôi. Nhưng cũng chính những biến cố chẳng lường trước từ những biến động liên miên trong nước đã đẩy đưa cuộc đời hai con người trẻ tuổi đi sang hai ngã rẽ. Mọi người đều ra đi, ngay cả Tariq cũng không nằm ngoài cái quy luật đó, anh phải đi vì người cha đang bị bệnh tim nặng của mình không thể chịu nổi tiếng bom đạn ngày ngày dội xuống Kabul – thành phố xinh đẹp của họ. Trong cái đêm trước khi anh đi, Laila đã trao cho anh niềm vui sướng trong sự thăng hoa của tình yêu trong hai trái tim trẻ trung, nồng nhiệt. Khi anh đề nghị cô hãy đi cùng anh, hãy lấy anh, Laila đã từ chối, trong nỗi đau đớn khôn xiết, nhưng cô cũng có những bốn phận phải hoàn thành, giống như anh, bởi mẹ cô nhất quyết không rời khỏi vùng đất mà các con bà đã phải đổ máu và chết đi để bảo vệ. Lời thề nguyện của Tariq trước khi ra đi rằng “Anh nhất định sẽ quay lại tìm em” không chỉ đơn giản là một câu nói, mà đó như là lời thề tự trái tim, lời thề với đấng thần linh mà anh trao trọn đức tin của mình, là một sợi dây ràng buộc tâm hồn và cuộc đời họ với nhau mãi mãi.

Hơn thế nữa, trong những trang viết của Khaled Hosseini luôn tràn ngập tình yêu thương của những người làm cha làm mẹ dành cho con của mình. Trong *Người đưa điếu*, Baba – Amir – Hassan như là sự giằng xé giữa hai nửa yêu thương. Baba yêu thương Amir, bao nhiêu kì vọng ông đều gói gắm cho đứa con trai duy nhất của mình. Nhưng ước vọng càng cao thì Amir lại càng làm ông thất vọng bấy nhiêu. Cậu bé thừa hưởng quá nhiều tính cách của mẹ. Amir tỏ ra có năng khiếu về thơ, thích viết văn, đa

cảm, dễ xúc động và có phần yếu đuối. Cậu không thích bạo lực, cũng không dám chống trả những kẻ ức hiếp mình. Điều này làm Baba thất vọng bởi một điều ông luôn nghĩ “Một thằng con trai không tự bảo vệ mình sẽ trở thành một người đàn ông không thể bảo vệ bất cứ điều gì” [2, tr. 37]. Hassan là đứa con bất hợp pháp giữa Baba với Sanaubar – vợ của Ali – người hầu của ông. Hassan là người con bất hợp pháp mà ông không thể nào thừa nhận được. Hassan mang trong mình dòng máu của tộc người Hazara và là phần bất hợp pháp của Baba. Đạo Hồi lên án hành vi của ông, danh dự, địa vị không cho phép nhận Hassan. Nhưng những gì Amir không đạt được thì cậu bé Hassan lại có, Hassan trở thành người bảo vệ cho Amir trước những trò chọc ghẹo, trước sự ức hiếp của những cậu bé cùng trang lứa. Chính điều đó giằng xé, làm quặn đau trái tim của người cha và càng làm cho cách đối xử của Baba với Amir thêm nghiêm khắc, vô hình chung gây ra bi kịch cho Hassan và Amir sau này.

Jalil và Mariam trong *Ngàn mặt trời rực rỡ* lại khác, Jalil yêu thương Mariam – đứa con riêng bất hợp pháp của mình với Nana – người quản gia trong gia đình. Đó là một điều không thể phủ nhận. Thứ năm hàng tuần ông luôn đến thăm Mariam, kể cho cô nghe những vùng đất ông đã đến, mang theo cho Mariam những món quà, mang theo những bài báo cắt từ báo của Heart, “ông là sợi dây liên kết của Mariam, là bằng chứng cho thấy sự tồn tại một thế giới rộng lớn bên ngoài kolba... và cứ thứ Năm hàng tuần, Jalil lại mang theo một góc thế giới đó đến kolba” [3, tr. 34]. Ông khiến cho Mariam tin rằng những điều mẹ cô kể về ông đều là giả dối, cô yêu thương, tin tưởng và tôn sùng ông một cách tuyệt đối. Nhưng hóa ra, chính ông ta cũng lại là kẻ nói dối, chính xác hơn, Jalil là một kẻ hèn nhát, một kẻ yêu địa vị và thể diện hơn cả cô con gái yêu của mình. Để rồi sau khi đi tìm ông, mẹ cô đã treo cổ tự vẫn. Mariam được đưa về nhà Jalil, nhưng nhanh chóng ngay sau đó, những người vợ của ông đã sắp xếp một cuộc hôn nhân cho cô với một người đàn ông hơn cô đến hai chục tuổi, sống rất xa khỏi ngôi nhà của ông, như một sự tống khứ đi đứa con hoang của người chồng, nỗi ô nhục của gia đình. Jalil đã không hề ngăn cản cũng không dám phản kháng ý muốn của những người vợ của mình, có lẽ ông cũng yêu thương Mariam, nhưng tình yêu đó không thể thắng lại sự hèn nhát, địa vị và thể diện trong lòng ông.

Còn tình cảm của người cha nghèo Saboor với hai đứa con của mình là Abdullah và Pari trong *Và rồi núi vọng* lại khác khoải, vang vọng như âm vang của núi. Ông sống với hai đứa con của mình trong ngôi làng nhỏ xác xơ Shadbagh, nơi nghèo đói và mùa đông khắc nghiệt luôn chực chờ cướp đi sinh mạng của lũ trẻ. Mùa thu năm 1952, người cha đã dẫn hai đứa con của mình băng qua sa mạc tới thành phố Kabul náo nhiệt, để rồi Saboor phải đau đớn đã bán Pari cho một gia đình giàu có, phần vì túng thiếu, phần vì muốn con gái mình có cuộc sống tốt hơn như câu chuyện cổ về quái vật div mà ông thường kể cho con nghe trước lúc đi ngủ. Nhưng đến tận cuối đời, sự đau đớn, hối hận vẫn không nguôi trong tâm hồn của người cha tội nghiệp

Người cha yêu thương con nhưng cũng đầy nghiêm khắc, quyền lực, khác với tình yêu của người mẹ dành cho con, luôn hiền hòa như một dòng nước, dịu dàng nhưng sâu lắng.

Nana – người mẹ tính khí thất thường, dường như căm ghét và hằn học với cuộc đời và tất cả mọi người. Bà luôn quát mắng, nhồi nhét không ngừng trong đầu Mariam những ý nghĩ về việc cô là một đứa trẻ vô thừa nhận, một đứa trẻ bỏ đi, nhưng ý nghĩ đầy vị kỉ và hằn học của người mẹ đã dấy lên trong Mariam những mâu thuẫn nhất định trong chính con người cô, mâu thuẫn về việc tin vào giá trị của bản thân, hay tin vào những điều mẹ vẫn thường nói với cô. Có lẽ Nana yêu Mariam theo cách riêng của bà, vì cuộc đời bà đã trải qua quá nhiều chuyện nên bà biết những điều Jalil đối với Mariam đều là giả dối, ông ta không thể nào thừa nhận con bé được. Gieo vào đầu những ý nghĩ đó thật ra Nana cũng chỉ muốn Mariam có thể hiểu được những sự bất công của cuộc đời, những cái mà một harami - một đứa con hoang sẽ phải đối mặt trong cuộc sống sau này.

Tình yêu của Laila đối với Aziza và Zalmai lại khác. Laila dành tình cảm nhiều cho Aziza – kết quả tình yêu của cô và Tariq, cô bảo vệ Aziza trước những trận đòn roi của Rasheed, bù đắp sự quan tâm mà cô bé thiếu hụt từ người cha. Khi Laila bị buộc phải đưa Aziza đến trại mồ côi, khi tiếng kêu khóc xé ruột xé gan của con gái như những nhát dao đâm vào tim người mẹ, khi cô mặc cho quân Taliban đánh đập bao nhiêu lần mỗi khi trốn đi gặp con gái, bằng cách này hay cách khác, cuối cùng Laila cũng đến gặp con bằng được, để được ở bên con lâu chừng nào mà cô muốn, theo mọi cách mà cô muốn, ta mới thấy được tình mẫu tử thiêng liêng mà Laila dành cho Aziza to lớn đến nhường nào. Nếu với Aziza đó là một tình yêu thương tuyệt đối thì với Zalmai, lúc đầu Laila lại có những suy nghĩ khác, cô đã từng muốn bỏ đi vì đó là con của Rasheed – người đàn ông mà cô cảm thấy vô cùng căm ghét và ghê tởm, nhưng trái tim người mẹ mách bảo cô không thể làm được điều đó, dù bố nó là ai, một đứa trẻ vẫn vô tội và đáng được yêu thương. Khi Zalmai ra đời, Laila cũng yêu thằng bé, đứa bé này cùng với Aziza là sinh mạng của cô, Laila cũng đã dằn vặt khi nghĩ đến chuyện đã từng muốn bỏ đi đứa bé này.

Tình yêu và hi vọng còn thể hiện ở kết thúc của ba tác phẩm. Dù chiến tranh, đổ nát, chết chóc nhưng cuối cùng thì mặt trời vẫn sẽ lên vào ngày mới, sau màn đêm tối tăm vẫn luôn là ánh sáng, sau những cơn ác mộng là sự thức tỉnh, sau những tăm tối là ánh sáng của hi vọng. Hầu như cả ba cuốn tiểu thuyết của Khaled Hosseini đều có kết thúc là happy ending dù theo cách này hay cách khác. *Người đưa diều* cuối cùng Sohrad cũng nở nụ cười với Amir trong một buổi đưa diều ở trên đất Mỹ. *Ngàn mặt trời rực rỡ*, Laila và Tariq trở về Afghanistan lại xây dựng trại trẻ mồ côi, dạy học cho những đứa trẻ. Mariam chết đi, những vẫn sống theo một cách nào đó trong những bài thơ và lời cầu nguyện của Aziza, vẫn ở trong lòng của Laila – nơi bà tỏa ra những tia

nắng ấm áp của ngàn mặt trời. Còn trong Và rồi núi vọng cuối cùng Pari cũng gặp anh trai của mình là Abdullah, dù lúc đó ông đã không còn nhận ra bà nữa.

3. KẾT LUẬN

Đất nước Afghanistan hiện đại được biết tới như vùng đất chịu nhiều tang thương của chiến tranh. Văn chương hiện đại viết về Afghanistan cũng không nằm ngoài bức tranh thực tại đó. Dù viết về câu chuyện gì, nhân vật có địa vị, đời sống, nội tâm ra sao, thì tất cả những câu chuyện đều diễn ra dưới bóng ma chiến tranh, khủng bố. Các tiểu thuyết của Khaled Hosseini như một thước phim quay chậm ghi lại hình ảnh con người bé nhỏ bước chên vênh giữa những biến động chính trị kéo dài hơn bốn thập niên của vùng đất Trung Đông đầy bụi bặm và đau thương. Ở đó ta thấy được chân thật nỗi đau và bi kịch của mỗi một nhân vật nhưng đọng sâu lại trong tâm trí của mỗi người sau câu chuyện của các nhân vật vẫn là niềm tin, là sự hi vọng, là ánh sáng ấm áp của tình người lan tỏa khắp mọi nơi.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Lê Bá Hán, Trần Đình Sử, Nguyễn Khắc Phi (đồng chủ biên) (2004), *Từ điển thuật ngữ văn học*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
- [2]. Khaled Hosseini (2007), *Người đưa diều* (Nguyễn Bản dịch), Nxb Phụ nữ, Hà Nội.
- [3]. Khaled Hosseini (2010), *Ngàn mặt trời rực rỡ* (Nguyễn Thị Hương Thảo dịch), Nhà xuất bản Văn học, Hà Nội.
- [4]. Khaled Hosseini (2017), *Và rồi núi vọng* (Tất An dịch), Nxb Hội nhà văn, Hà Nội.
- [5]. V.S.Naipaul (2010), *Bước vào thế giới Hồi giáo* (Nguyễn Văn Lâm dịch), Nxb Thời đại, Hà Nội.
- [6]. Namita Singh (2013), *Feminism v/s Gender equity: Socio-Political Activism in Khaled Hosseini's A Thousand Splendid Suns*, S.S. Jain Subodh P.G.College.
- [7]. Trần Đình Sử (chủ biên) – Phan Huy Dũng – Lê Khắc Hoa – Phùng Ngọc Kiêm – Lê Lưu Oanh (2005), *Giáo trình Lí luận văn học, Tập II: Tác phẩm và thể loại văn học*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [8]. Lê Thu Trang (2008), “Nghệ thuật thể hiện bi kịch kép trong “Người đưa diều” của Khaled Hosseini”, Luận văn tốt nghiệp Ngữ Văn, Đại học Sư phạm Huế.
- [9]. Vaishali (2016), *Representation of Afghanistan cultural identity in Khaled Hosseini's The kite runner*, Central University of Punjab, Bathinda.

COUNTRY AND PEOPLE OF AFGHANISTAN IN KHALED HOSSEINI'S NOVEL

Phan Đình Khanh Linh

Faculty of Literature, University of Education, Hue University

Email: pdkling1991@gmail.com

ABSTRACT

Afghanistan is a country that is always engulfed in civil war, terrorism and power struggles. People here constantly live in poverty and chaos, especially women who always have to hide themselves and their sufferings behind the burqa. The severe customs and harsh rules are so deep-rooted that Afghanistan people find it hard to resist. However a totally different Afghanistan, which has never ever been discovered, is thoroughly described in the novels of Khaled Hosseini. No matter how painful and dead it seems, Afghanistan is still beautiful. Through his lense, Afghanistan always brims with hope and radiates warm rays of sunshine.

Keywords: Afghanistan, hope, Islamic, Khaled Hosseini, war.

Phan Đình Khánh Linh sinh ngày 19/09/1991 tại Thừa Thiên Huế. Bà tốt nghiệp Cử nhân ngành Ngữ văn năm 2013 tại trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế; Hiện đang là học viên Cao học chuyên ngành Lý luận Văn học tại trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế.

